

dr hab. Jakub Jan Zięty
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny ZYCH

pt. *Działanie bez umocowania i przekroczenie uprawnień przez organ spółki kapitałowej, spółdzielni oraz funduszu inwestycyjnego*

W wykonaniu uchwały Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne z dnia 26 czerwca 2023 r., powołującej mnie na recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia naukowego doktora Pani mgr Katarzynie Zych, mam zaszczyt przedstawić recenzję rozprawy doktorskiej pt. *Działanie bez umocowania i przekroczenie uprawnień przez organ spółki kapitałowej, spółdzielni oraz funduszu inwestycyjnego*, napisanej pod kierunkiem i opieką naukową promotora Pana prof. dr. hab. Krzysztofa Pietrzykowskiego przy udziale promotora pomocniczego dr Anne-Marie Weber.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy jednoznacznie stwierdzam, że:

1. Autorka wykazała w rozprawie mającą postać pracy pisemnej ogólną wiedzę teoretyczną w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki prawne,
2. przedstawioną rozprawą Kandydatka do stopnia naukowego potwierdziła posiadanie umiejętności do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej,
3. rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie przez Doktorantkę problemu naukowego.

Oznacza to w całości, że oceniana rozprawa doktorska odpowiada kryteriom określonym w art. 187 ust. 1-2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz. U. z 2023 r., poz. 742).

Mając powyższe na uwadze opowiadam się za dopuszczeniem Pani mgr Katarzyny Zych – po spełnieniu przez Nią pozostałych przewidzianych prawem warunków – do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

W uzasadnieniu tego wniosku przedstawiam następujące argumenty, ale także uwagi i spostrzeżenia, jakie nasunęły mi się w czasie analizy treści pracy i opracowywania recenzji:

1. Wybór problemu badawczego i sformułowanie tematu dysertacji

Autorka recenzowanej rozprawy doktorskiej dokonała właściwego wyboru przedmiotu swych badań. Podjęte zagadnienie naukowe na czas jego analizowania pozostawało, ale również i teraz jest niezwykle aktualne. Wadliwość reprezentacji osób prawnych jest zagadnieniem, które zajmowało i zajmuje istotne miejsce w dyskusji doktrynalnej. O doniosłości tego zagadnienia świadczy również, że stanowiło ono przedmiot zainteresowania judykatury. Przed nowelizacją art. 39 k.c. prezentowano rozbieżne stanowiska dotyczące skutków prawnych umów zawartych z udziałem rzekomego organu działającego bez umocowania lub z przekroczeniem umocowania. Analiza skutków wprowadzonych zmian w art. 39 k.c. jest ważnym zagadnieniem dla obrotu gospodarczego. W szczególności ocena skutków dokonania czynności z podmiotem wadliwie reprezentowanym

W ocenie autorki pracy, podjętą w rozprawie problematykę należy kwalifikować jako istotną dla obrotu gospodarczego ze względu na powszechny wymiar problemu wadliwości reprezentacji przy zawieraniu umów. Następstwa różnią się w zależności od konstelacji kontrahenta oraz osoby prawnej, w imieniu której działał nieumocowany lub przekraczający zakres umocowania organ. Dostępne rozwiązania, mające na celu zweryfikowanie i potwierdzenie kontrahentowi należytego umocowania osoby prawnej na podstawie wpisów do rejestru przedsiębiorców lub w drodze składanych oświadczeń i zapewnień, obarczone są ograniczeniami. Dla podmiotów uczestniczących w stosunkach gospodarczych wyzwaniem jest niemożność zweryfikowania w rejestrze przedsiębiorców danych

pozwalających ustalić upływ kadencji, wygaśnięcie mandatów, nieosiągnięcie minimalnej liczebności organu, mogącej skutkować wystąpieniem „kadłubkowego” organu, zakresu umownych lub statutowych zgód korporacyjnych, a także specjalnych zasad reprezentacji. Istotny jest również stosunkowo długi proces rejestracji zmian w rejestrze przedsiębiorców, jak i coraz większa liczba rejestracji osób prawnych, stających się alternatywną dla jednoosobowych działalności gospodarczych. Wskazać można również na zasadność wyznaczenia ram prawnych dla sprzecznych z zasadami uczciwości kupieckiej nadużyć związanych z późniejszym kwestionowaniem przez kontrahenta ważności umowy z powodu niewłaściwej reprezentacji przy jej zawieraniu, w zależności od przebiegu transakcji.

Recenzowana rozprawa wypełnia potrzebę analizy zmienionych przepisów k.c. (art. 39) oraz wpływu tych zmian na interpretację skutków prawnych dokonania czynności prawnych w okolicznościach wskazanych w tym przepisie. Istotne jest że zakres dysertacji obejmuje szerszy zakres podmiotów niż w większości dotychczasowych prac. Do tego istotnie porządkuje dotychczasowe rozważania, wprowadzając wiele nowych pierwiastków twórczych.

Temat rozprawy doktorskiej Pani mgr Katarzyny Zych został przy tym sformułowany prawidłowo – zarówno pod względem zgodności formalnoprawnej użytych pojęć, jak i pod kątem poprawności logicznej i systemowej. Tytuł dysertacji odpowiada zatem obszarowi podjętych i przeprowadzonych badań oraz jest zgodny z treścią recenzowanej dysertacji.

2. Założenia rozprawy doktorskiej

Teza główna rozprawy została sformułowana we *Wstępie* dysertacji. Sprowadza się ona do postawienia pytania o elementy systemu prawa wpływają na zrekonstruowanie treści normy prawnej wynikającej z aktualnego brzmienia art. 39 K.C., w sposób adekwatny do zróżnicowanych form osób prawnych, takich jak spółki kapitałowe, spółdzielnie, fundusze inwestycyjne. Dla tak postawionej tezy istotna jest analiza struktury organizacyjnej analizowanych podmiotów, w szczególności struktur

w których występuję swoisty stosunek powierniczy. Na tym tle Autorka sformułowana hipotezę badawczą zgodnie z którą: teoria przedstawicielstwa statutowego pozwala na rozstrzygnięcie zagadnień teoretycznoprawnych dotyczących sankcji z tytułu działania bez umocowania lub przekroczenia umocowania przez rzekomy organ spółki kapitałowej, spółdzielni, funduszu inwestycyjnego. Autorka przyjęła, że sankcję na gruncie art. 39 K.C. jest zawieszony ważności czynności prawnej, nie zaś jako sankcję bezskuteczności zawieszony. Norma wynikająca z art. 39 K.C. wskazuje prawny mechanizm przypisywania oświadczenia woli osobie prawnej i przewiduje obligatoryjne dla ważności czynności prawnej wymaganie istnienia zgodnych oświadczeń woli stron.

Weryfikacja hipotezy badawczej następowała poprzez odpowiedź na następujące szczegółowe pytania badawcze:

1) Czy z przepisu art. 38 K.C. można wyinterpretować normy prawne odnoszące się samoistnie do teorii organów i teorii przedstawicielstwa?

2) Czy możliwe jest zdefiniowanie organu osoby prawnej w sposób umożliwiający określenie wzajemnych relacji między teorią organów i teorią przedstawicielstwa na gruncie art. 39 K.C.?

3) Czy przyjęta w prawie polskim konstrukcja reprezentacji wpływa na interpretację wadliwości związanej z działaniem przez rzekomy organ osoby prawnej bez umocowania bądź z przekroczeniem uprawnień?

4) Czy instytucja z art. 39 K.C. ma charakter porównywalny z przykładami zawieszony skuteczności istniejącymi na gruncie polskiego prawa prywatnego?

5) Czy roszczenie odszkodowawcze z art. 39 § 3 K.C. należy kwalifikować jako odpowiedzialność typu *culpa in contrahendo*?

6) Czy roszczenie restytucyjne z art. 39 § 3 K.C. może mieć charakter autonomiczny, do którego nie będą miały zastosowania regulacje dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia?

7) Czy możliwe jest dochodzenie odpowiedzialności wobec fałszywego piastuna na podstawie art. 415 K.C.?

8) Jaka relacja zachodzi między art. 39 K.C. a zasadami i domniemaniami z Ustawy o KRS?

9) Czy osoba prawna może ponosić odpowiedzialność z art. 416 K.C. w przypadku zamierzonego działania z przekroczeniem umocowania lub bez umocowania, w celu jednostronnego zadecydowania o ważności czynności prawnej?

Przy tak zakreślonej tezie oraz hipotezie badawczej a także postawionych pośrednich pytaniach badawczych Autorka zastosowała właściwe metody badawcze. Jako podstawową stosuje metodę dogmatyczno-prawną, jest to właściwe postępowanie, bowiem analizowane zagadnienie wymaga właśnie tej metody. Pomocniczo zastosowanie metody historyczno-prawnej pozwala na pokazanie ewolucji badanej instytucji oraz wpływu zmian na sposób interpretacji zmienionych przepisów. Autorka odstąpiła od metody prawoporównawczej. Jako uzasadnienie takiej decyzji wskazała, iż badaniu poddano polski system prawa i badania przepisów obcych nie są w tym zakresie niezbędne. Zgadając się co do zasady z takim założeniem warto jednak wskazać, że ewentualne szersze porównanie z podobnymi instytucjami w systemach państw obcych mogłoby być ciekawe a na pewno wzbogaciłoby prace badawczą Autorki.

Zastosowane metody badań, oryginalny obszar badawczy i wnioski z przeprowadzonych rozważań pozwoliły na potwierdzenie tezy postawionej dla niniejszej rozprawy doktorskiej, uzyskanie odpowiedzi na pytania badawcze oraz sformułowanie zakładanych postulatów *de lege ferenda* w obszarze zmian w przepisach prawa.

3. Konstrukcja pracy

Rozprawa podzielona jest na sześć rozdziałów a także zawiera wstęp i zakończenie. Fragmentacja treści dysertacji na rozdziały i podrozdziały nie jest dowolna, a tytuły jednostek redakcyjnych odzwierciedlają zawarte w nich treści. Struktura podziału rozważań jest przy tym odpowiednia do przedmiotu pracy, a tak skomponowana całość jest pod tym względem logiczna i spójna. Zapoznanie się

ze spisem treści wywołuje pozytywne wrażenie nie tylko naukowe. Praca pod tym względem jawi się jako dość jednorodnie usystematyzowana – całość dzieli się na rozdziały i podrozdziały, które niekiedy – w zależności od potrzeb – różnicują się na jednostki redakcyjne niższego rzędu. Pod kątem struktury wewnętrznej dysertację należy uznać za właściwie skonstruowaną i – w kontekście podziału treści – za zachowaną w odpowiednich proporcjach.

W pierwszym rozdziale Autorka przedstawia elementy konstrukcji osoby prawnej, historyczne podstawy pojęcia osoby prawnej, współczesne pojęcie osoby prawnej w prawie polskim, definicję osoby prawnej i organu osoby prawnej. W tym też rozdziale dokonuje ona charakterystyki pojęcia organu, z uwzględnieniem teorii organów oraz teorii przedstawicieli statutowych. Rozdział ten obejmuje nie tylko prezentacje nowych rozwiązań ale także wniosku wynikające z treści przepisów przed nowelizacją.

Drugi rozdział dotyczy form działania organów różnych osób prawnych w tym: spółek kapitałowych, spółdzielni, funduszy inwestycyjnych. Ten rozdział zawiera też przyjętą przez Autorkę siatkę pojęciową jaką posługuje się ona w całej pracy. Kwestie terminologiczne są ważne w każdej pracy badawczej, mają one bowiem kolosalne znaczenie przy określeniu kwalifikacji skutków dokonania czynności prawnej w warunkach wskazanych w art. 39 k.c.

W trzecim rozdziale Autorka analizuje sposoby reprezentacji wybranych dla prowadzonych badań osób prawnych. Bez tej analizy trudno byłoby w sposób prawidłowy odnieść się w dalszych rozdziałach do ustalenia czym jest działanie bez umocowania bądź z przekroczeniem uprawnień przez organ osoby prawnej. Już tutaj Autorka zwraca uwagę na brak ustawowej definicji reprezentacji osoby prawnej. W konsekwencji zakres tego pojęcia musi być dekodowany na tle regulacji ustawowych przy uwzględnieniu wewnętrznych regulacji danej osoby prawnej. Powoduje to, że szczególnie ostrożnie należy podchodzić do kwalifikacji skutków prawnych czynności dokonanych w okolicznościach wskazanych w art. 39 k.c.

W czwartym rozdziale zostały scharakteryzowane wadliwości czynności prawnej dokonanej z udziałem fałszywego organu. Rozdział obejmuje analizę

możliwych sankcji z tytułu naruszenia reprezentacji osoby prawnej, omówienie zagadnienia możliwości stosowania konwalidacji i konwersji, wzajemnego stosunku między art. 39 K.C. i art. 17 K.S.H. oraz zagadnień z zakresu wykładni umów zawartych z udziałem rzekomego piastuna. Ten rozdział zawiera również wnioski, które obejmują stanowisko autorki pracy dotyczące zakwalifikowania i charakterystyki sankcji z art. 39 K.C., charakteru potwierdzenia z art. 39 K.C., funkcji instytucji oraz uwagi *de lege ferenda*.

W rozdziale piątym analizowane są roszczenia osoby trzeciej względem fałszywego organu: roszczenia odszkodowawcze i restytucyjne z art. 39 § 3 K.C., roszczenie deliktowe oraz zakres odpowiedzialności wewnątrzorganizacyjnej. Poruszona zostanie również problematyka zastosowania instytucji *negotiorum gestio* na gruncie art. 39 K.C.

W szóstym rozdziale omówiono zasady i domniemania z Ustawy o KRS, stosunek art. 39 K.C. do Ustawy o KRS oraz wskazanie w jakich okolicznościach odpowiedzialność za wadliwą czynność prawną może ponosić osoba prawna. Rozważania przedstawione w tym rozdziale mają na celu weryfikację, czy systemowo możliwe jest powiązanie domniemań Ustawy o KRS z regulacjami prawa materialnego, których przedmiotem są warunki odpowiedzialności rzekomego organu.

4. Ocena pracy pod względem formalnym

Od strony formalnej praca została napisana prawidłowo. Język jakim napisano rozprawę jest poprawny i zrozumiały. Wywody zaś są z reguły potoczyste, zasadniczo bez powtórzeń i zbędnych reasumpcji. Autorka stara się nadać swym wypowiedziom postać opisów i stwierdzeń. W toku lektury pracy rażących błędów formalnych i błędów rzeczowych nie stwierdzono.

5. Uwagi szczegółowe

Sformułowana w osnowie recenzji pozytywna ocena rozprawy oznacza, że praca spełnia wymogi rozprawy doktorskiej co więcej należy wskazać, że Autorka zawarła w niej nowe rozwiązania i propozycje ważne z punktu widzenia rozwoju

dyscypliny. W szczególności w związku ze zmianami art. 39 k.c. Autorka zaproponowała swoiste przededefiniowanie pojęć jakimi posłużył się ustawodawca w przywołanym przepisie. Zadaniem recenzenta jest co prawda zwrócić uwagę na kwestie budzące wątpliwości, skłaniające do dyskusji oraz sprawy wymagające szerszego oświetlenia czy też ponownego rozpatrzenia, jednak w przedłożonej pracy są to niewielkie uwagi. Autorka bowiem sprawnie posługuje się językiem prawnym a także logicznie uzasadnia przyjęte stanowisko. Więc ewentualne uwagi mogły sprowadzać się w zasadzie w odniesieniu do przyjętej koncepcji nie zaś co do jej szczegółów.

W pracy Autorka właściwie odczytuje kwestie interpretacji art. 39 k.c. przez pryzmat art. 103 i 38 k.c. jako odnoszącego się nie tylko do struktury osoby prawnej ale obecnie przede wszystkim do sposobu reprezentacji. Zmiany te mogą być interpretowane jako wzmacniające kierunek „przedstawicielski” dla członków organów osób prawnych. Sposób reprezentacji powoduje, że oświadczenie w imieniu osoby prawnej składane jest przez prawidłowo umocowaną osobę fizyczną będącą członkiem organu.

Autorka dysertacji wskazuje, że „Na tle powyższych rozważań, kluczowym zagadnieniem pozostaje również kwestia, czy działanie dokonywane przez osobę działającą z przekroczeniem uprawnień lub bez umocowania stanowi w ogóle czynność prawną. W ocenie autorki opracowania nie jest to czynność prawna, a jedynie czynność faktyczna, obejmująca powzięcie i wyrażenie woli, z którą ustawodawca wiąże określone konsekwencje i jako substrat czynności może docelowo stać się czynnością prawną.” Ten ciekawy pogląd może stanowić alternatywę dla poglądów prezentowanych dotychczas. W tym zakresie dotyczących chociażby potwierdzania nieważnych czynności prawnych. Autorka wskazuje, że kwalifikacja woli wyrażonej przez fałszywy organ, o którym mowa w art. 39 k.c. jako oświadczenia woli jest niemożliwa ze względu na zaistnienie okoliczności wyłączających możliwość złożenia przez podmiot działający bez umocowania lub z przekroczeniem umocowania oświadczenia woli w imieniu osoby prawnej. Jednak jednocześnie chciałaby aby czynności faktyczna mogła być „potwierdzona”. Z tego powodu Autorka przyjąć musiała, że sankcję na gruncie art. 39 k.c. kwalifikować

należy jako sankcję zawieszoną ważności czynności prawnej, nie zaś jako sankcję bezskuteczności zawieszoną. Jeżeli jednak przyjmiemy, że umowa podjęta z przekroczeniem jest jedynie stanem faktycznym to wątpliwości można mieć odnośnie stosowania konwalidacji do tego stanu faktycznego. Jeżeli uznamy, że nie mamy do czynienia z umową chociażby nieważną to trudno mówić o konwalidacji czynności prawnej czy innej czynności konwencjonalnej.

Autorka wskazuje, że wola osoby prawnej jest odtwarzana również na podstawie przepisów ustawy interes danej osoby prawnej. Nie w pełni z takim stwierdzeniem można się zgodzić. Wola osoby to kwestia wyłącznie jej przypisywana, natomiast sposób w jaki jest kształtowana decyzja która będzie poprzez oświadczenie woli przekazana jest kształtowana na podstawie wypadkowej różnych interesów prezentowanych przez interesariuszy. Na te elementy zresztą w swojej pracy wskazuje Autorka (s. 71).

Na koniec należy wskazać, że wadliwość działania organów mogła być w pracy szerzej opisana, jak chociażby sytuacje dotyczące ilości powołanych osób, czy wadliwości ich powołania.

6. Podsumowanie

W podsumowaniu uwag recenzyjnych stwierdzam, że przedłożona rozprawa jest opracowaniem trudnego, a równocześnie bardzo istotnego i aktualnego zagadnienia naukowego. Oczywiście, jak każda lektura, wywołuje pytania i wątpliwości, które nie wpływają na wysoką ocenę merytoryczną.

7. Konkluzja końcowa

Konkludując, rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny ZYCH pt. *Działanie bez umocowania i przekroczenie uprawnień przez organ spółki kapitałowej, spółdzielni oraz funduszu inwestycyjnego*, zasługuje na pozytywną ocenę. Stanowi niewątpliwie wzbogacenie nauk prawnych. To wszystko uzasadnia stwierdzenie, że oceniana praca pisemna odpowiada ustawowym wymogom stawianym rozprawom doktorskim.

W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie mgr Katarzyny Zych do dalszych czynności w postępowaniu w sprawie nadania jej stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Olsztyn, dnia 7 września 2023 r.

oln. hab. J. Zych